



# Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

EN SAMMANFATTNING



# Sveriges miljömål

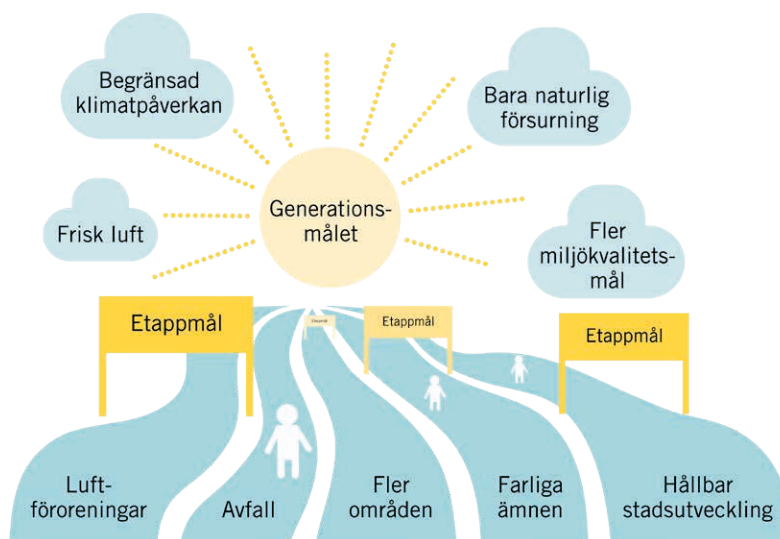
Miljömålen beslutades av Sveriges riksdag år 1999 och har sedan dess varit riktmärken för det svenska miljöarbetet. Det svenska miljömålssystemet består idag av tre olika typer av mål.

**Generationsmålet** anger den övergripande inriktningen för miljöpolitiken och slår fast att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

**De 16 miljö kvalitetsmålen** beskriver det tillstånd i den svenska miljön vi behöver nå för att samhället ska vara ekologiskt hållbart. Varje miljö kvalitetsmål har ett antal preciseringar som förtydligar vad målet innebär. Åtta olika myndigheter ansvarar för uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen.

**Etappmålen** är milstolpar på vägen mot generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. De pekar ut riktningen och takten för olika aktörer i deras arbete för ett mer hållbart samhälle.

En årlig uppföljning visar vilka statliga insatser som görs för att nå miljömålen. Vart fjärde år görs en fördjupad utvärdering av förutsättningarna att nå Sveriges miljömål. Utvärderingen är en kontrollstation som visar hur miljön mår, hur arbetet för att nå miljömålen går och vad som behöver göras.



# Så kan vi nå miljömålen

## Mer behöver göras för att nå miljömålen

Den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen överlämnades till Sveriges regering i januari 2019. Utvärderingen visar en positiv utveckling av tillståndet i miljön när det gäller bland annat luftkvalitet och försurning. På andra viktiga områden, bland annat ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald, går utvecklingen åt fel håll. De styrmedel och åtgärder som behövs för att nå miljömålen kommer inte att finnas på plats till år 2020. Utsläppen av växthusgaser behöver minska i snabbare takt, de ekologiska sambanden i landskapet behöver stärkas, och spridningen av farliga ämnen behöver minska.

## En sammanhållen politik för en hållbar utveckling

Miljömålen definierar den ekologiska dimensionen av FN:s globala hållbarhetsmål på det nationella planet. Det finns starka kopplingar och synergier mellan ekologisk och social hållbarhet. Regeringens styrning behöver tydligare än idag ta sin utgångspunkt i en sammanhållen politik där ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet integreras.

## Förbättra styrningen mot miljömålen

Det finns flera orsaker till att det är svårt att utforma en effektiv miljöpolitik. Dit hör bland annat osäkerheter och risker, målkonflikter och bristande nationell rådighet. För att förbättra styrningen mot miljömålen föreslår Naturvårdsverket bland annat fler tidiga och breda samhällsekonomiska konsekvensanalyser, översyn av subventioner för att minska deras negativa miljöpåverkan, analys av incitament och styrmedel för ett långsiktigt hållbart skogsbruk och en vässad miljöbalk med stärkt tillämpning.

## Prioritera klimat och biologisk mångfald

Klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden är två områden där det behövs snabba och kraftfulla insatser för att vända den negativa utvecklingen i miljön. Naturvårdsverket bedömer att det finns flera starka skäl att prioritera dessa områden i miljöpolitiken under de kommande åren.

## Minska konsumtionens miljöpåverkan

Sveriges konsumtion av bland annat flygresor, livsmedel, palmolja, elektronik och textilier har stor miljö- och hälsopåverkan, varav en mycket stor del sker i andra länder. Sverige har ett ansvar för de miljöproblem vår konsumtion skapar, oavsett var i världen de uppstår. Att utveckla effektiva styrmedel för att minska konsumtionens miljöpåverkan är viktigt för att nå miljömålen.

## Det offentliga behöver gå före

Den offentliga sektorn har ett mycket stort ansvar att hantera sin egen miljöpåverkan på ett föredömligt sätt genom att ställa höga miljökrav inom sina verksamheter, i sina investeringar, sina upphandlingar och för sina resor. I flera fall kan detta också innebära att innovativa lösningar får möjlighet att prövas och göras tillgängliga för övriga delar av samhället.

## Ta fram fler etappmål för att visa vägen

Etappmålen fyller en viktig funktion i miljömålssystemet genom att konkretisera riktningen och takten i arbetet för att nå miljömålen. Naturvårdsverket anser att regeringen bör överväga att bygga ut systemet med etappmål och föreslår nya etappmål för bland annat kommunalt avfall och minskat matavfall. Vi föreslår också områden där vi anser att nya etappmål bör utredas, bland annat hyggesfritt skogsbruk, ökad konnektivitet och minskade utsläpp av förorenade ämnen.

## Sverige kan påverka den globala utvecklingen

Dagens miljöutmaningar är till stora delar gränsöverskridande och många av Sveriges miljöproblem kan inte lösas inom landet. Viktiga frågor för Sverige är bland annat att stärka EU:s klimatpolitik och öka takten i arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald. Sverige bör också ta en ledande roll i genomförandet av Baselkonventionen om gränsöverskridande handel med avfall.

**Förebild** – Sverige har goda förutsättningar att hantera våra nationella miljöproblem så att vi är en förebild. Det kan också bidra till att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft.

**Ansvarstagare** – vi har ett ansvar för den miljöpåverkan som sker i andra länder på grund av svensk konsumtion.

**Pådrivare** – genom att vara proaktiva i viktiga frågor kan vi bidra till utformningen av överenskommelser med andra länder. Viktiga frågor för Sverige är bl a att stärka EU:s klimatpolitik och öka takten i arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald.

**Möjliggörare** – Sverige kan bidra med resurser och kunskap för att stödja andra länder i deras arbete för en bättre miljö.



# Förslag till regeringen från myndigheter i samverkan

I arbetet med den fördjupade utvärderingen har Naturvårdsverket bjudit in 25 andra statliga nationella myndigheter samt länsstyrelserna, alla med ansvar i miljömålssystemet, för att ta fram gemensamma förslag till regeringen. Vi har samverkat inom sex temaområden inspirerade av FN:s globala mål enligt Agenda 2030, för att ta fram totalt 18 förslag. Vi har strävat efter att alla förslag ska vara effektiva i arbetet för miljömålen, genomförbara och utvecklade i samsyn med de myndigheter som berörs. Förslagen listas nedan och beskrivs i detalj i en rapport som finns på [sverigesmiljomal.se](http://sverigesmiljomal.se).

## Tema: Hållbart näringsliv, innovationer och infrastruktur



- Beredskapskontrakt för samhällsomställning – ett sätt att tillvarata synergier mellan omställning till fossilfrihet, uppbyggnad av samhällets beredskap och näringslivs- och landsbygdsutveckling
- Pilotstudie om regionala center för beredskapslivsmedel för att undersöka möjligheterna att stärka en fossil- och giftfri inhemsk livsmedelsproduktion

## Tema: Hållbara städer och samhällen



- Vägledning för en starkt tillämpning av reglerna om effektiv hushållning med mark och vatten i samhällsplaneringen
- Hållbart byggande med minskad miljöpåverkan ur ett livscykel-perspektiv – ett paket av åtgärder för att minska bygg- och fastighetssektorns klimatpåverkan
- Utredning för attraktivare kollektivtrafik i städer och samhällen utanför storstadsområden





## Tema: Hållbar konsumtion och produktion



- Stärkt regionalt arbete med hållbar konsumtion och produktion
- Sammanställ gemensam kunskap om livsmedelskonsumtionens miljöpåverkan för bättre underlag för myndigheters och beslutsfattares policyarbete
- Stöd lokala och regionala satsningar för att öka takten i arbetet för en giftfri miljö

## Tema: Bekämpa klimatförändringen



- Förbättrad kunskapsöverföring om klimatpåverkan från byggmaterial och byggmetoder
- Miljölastbilspremie för att premiera lastbilar som kan drivas med förnybara drivmedel
- Återvätning av torvmarker genom stöd till intresserade markägare med lämpliga marker
- Förändrad infrastrukturplanering så att planerna tas fram inom ramen för klimatmål och övriga transportpolitiska hänsynsmål, samt genomförande av etappmålet om kollektivtrafik, cykel och gång

## Tema: Hav och vatten



- Förbättrad kunskap för hantering av förorenade sediment i vattenmiljöer
- Kostnadseffektiv restaurering av sjöar och vattendrag med inventering av värdefulla kulturmiljöer
- Rådgivningsprojekt för en förbättrad hänsyn till vattenmiljöer i skogsbruket

## Tema: Ekosystem och biologisk mångfald



- Lokala landskapsinitiativ för att bidra till helhetssyn på landskapet, lokal förankring och ett engagerat civilsamhälle
- Ökad hänsyn till ekosystemtjänster vid beslut om mark- och vattenanvändning genom vägledning och nytt etappmål
- Stimulera användningen av hyggesfria metoder i skogsbruket



FOTO: MATTON COLLECTION/JOHNÉR BILDBYRÅ AB



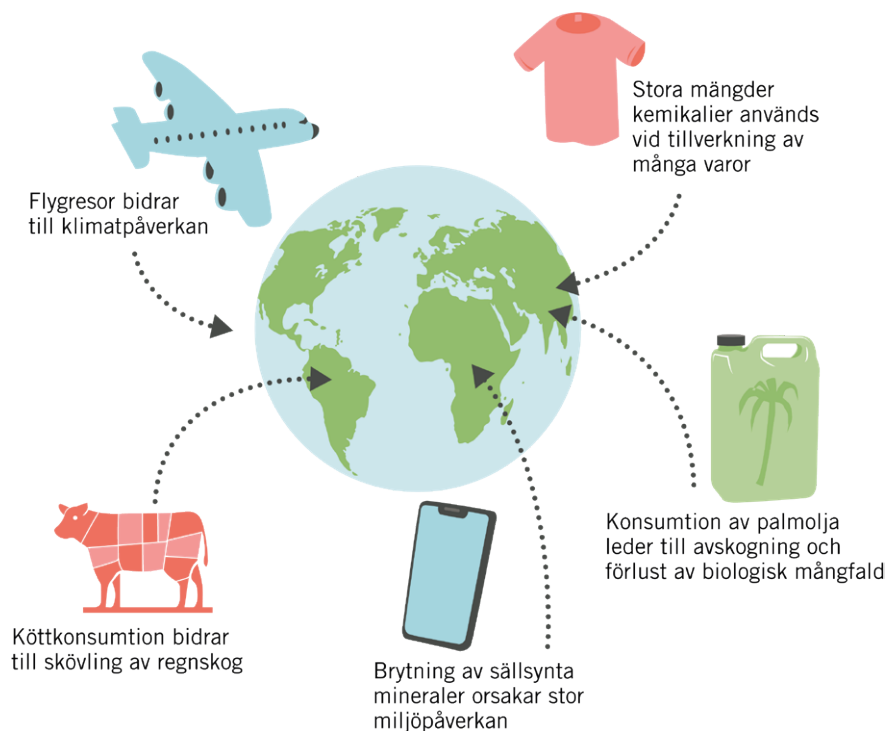


# När vi miljömålen?

## Generationsmålet

Den senaste fördjupade utvärderingen visar att vi bara kommer att nå ett av miljökvalitetsmålen till år 2020. Vi har därför mycket arbete kvar att göra innan de stora miljöproblemen är lösta. Därmed når vi inte heller generationsmålet till år 2020.




En viktig del av generationsmålet handlar om att inte orsaka ökad miljö- och hälsopåverkan i andra länder. Svensk konsumtion av bland annat flygresor och livsmedel orsakar idag en betydande negativ påverkan på miljön och människors hälsa i andra länder. Tack vare forskning har vi nu bättre kunskap än tidigare om hur stor denna påverkan är och hur den kan mätas. Att utveckla effektiva styrmedel för att minska konsumtionens miljöpåverkan är en mycket viktig del i arbetet för att nå miljömålen.







# Når vi miljö kvalitetsmålen?

Miljö kvalitetsmål	Bedömningar av möjligheten att nå målet
 Begränsad klimatpåverkan	  Halterna av växthusgaser ökar och den globala medeltemperaturen ökar. De globala utsläppen fortsätter också att öka. Utsläppen behöver till 2050 nå ned kring noll för att hålla temperaturökningen så långt under två grader som möjligt och därmed begränsa klimatförändringarnas omfattning. Det kräver högre ambitioner i klimatsamarbetet globalt och inom EU, liksom skärpta och nya nationella styrmedel.
 Frisk luft	  Halterna av kvävedioxid, partiklar och ozon ligger fortfarande långt från målnivån. Internationellt behövs åtgärder för att minska halterna av långtransporterade luftföroreningar. Nationellt behövs åtgärder för att minska halter av kväveoxider och partiklar från trafiken. Även utsläpp av Benzo(a)pyren och partiklar från vedeldning behöver minska.
 Bara naturlig försurning	  Nedfallet av försurande ämnen har under de senaste decennierna minskat, liksom antalet försurade sjöar och vattendrag. Fler åtgärder krävs dock för att minska utsläppen från landbaserade källor i Europa och från internationell sjöfart. Den nya luftvårdspolitikerna och revideringen av takt direktivet inom EU är viktiga insatser. Nationellt krävs åtgärder främst för att minska skogsbrukets påverkan.
 Giftfri miljö	  Vissa miljögifter ökar. Ökande konsumtion, kemikalie- och varuproduktion ökar spridningen av farliga ämnen. Andra miljögifter minskar. För många ämnen saknas fortfarande kunskap om spridning samt hälso- och miljöeffekter. Lagstiftning behöver fortsatt utvecklas. Även system för informationsöverföring och alternativ till farliga ämnen behövs. Företagens eget arbete är här av stor vikt.
 Skyddande ozonskikt	  Uttunnningen av ozonskiktet har avstannat. Trots stora osäkerheter finns indikationer på att återväxten kan ha påbörjats. Utsläpp av lustgas, fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen samt utsläpp från uttjänta produkter är kvarstående problem som kräver internationellt samarbete för att lösa. Nationellt är det fortsatt viktigt att sortera ut material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall.
 Säker strålmiljö	  Antal fall av hudcancer har ökat under lång tid. Minskad exponering för UV-strålning är avgörande för att minska antalet hudcancerfall. Det kräver en förändrad livsstil och nya attityder kring utseende och solning.
 Ingen övergödning	  Belastningen av näringsämnen minskar. I vissa områden minskar övergödningssymtomen, men ännu påverkas stora delar av Sverige. Sämst förhållanden råder i Östersjön. Åtgärder för att minska utsläpp av övergödande ämnen har gett resultat men utsläppen behöver minska ytterligare för att vi ska närma oss målet. Återhämtningstiden i miljön är lång. Internationellt samarbete har stor betydelse.
 Levande sjöar och vattendrag	  Alltför få sjöar och vattendrag har god ekologisk och kemisk status. Fysisk påverkan, övergödning, försurning och miljögifter orsakar problem. Restaurering av sjöar och vattendrag bör öka. Exploatering i strandzoner behöver minska, och det behövs mer hänsyn till kulturmiljöer. Vattenförvaltningens åtgärdsprogram är viktigt att genomföra om målet ska kunna nås.
 Grundvatten av god kvalitet	  För en stor del av grundvattnet uppnås inte önskad miljö kvalitet. Kunskaperna har förbättrats, men det finns sannolikt många områden där grundvattnet förorenats som ännu inte är kända. Det krävs en högre takt i arbetet med att skydda grundvattenresurser och ökade insatser inom miljö tillsyn, samhällsplanering och vattenförvaltning. Uttag och användning av naturgrus behöver minska.

Miljökvalitetsmål	Bedömningar av möjligheten att nå målet
 Hav i balans samt levande kust och skärgård	  Övergödning, farliga ämnen och delvis svaga fiskbestånd är utmaningar. Andra problem är marint skräp och främmande arter samt att känsliga livs- och kulturmiljöer påverkas eller förstörs. Åtgärdsprogrammen inom havsmiljö- och vattenförvaltning är betydelsefulla för att på sikt nå målet. Styrmedel behöver utvecklas och genomföras, såväl i Sverige som på EU-nivå.
 Myllrande våtmarker	  Natur- och kulturvärden samt ekosystemtjänster i våtmarker påverkas negativt av tidigare markavvattning, av vattenreglering och bristande hänsyn från jord- och skogsbruket. Restaurering och hävd behövs och påverkan av kvävenedfall, klimatförändringar och främmande arter är problem som behöver åtgärdas.
 Levande skogar	  För att bevara skogens biologiska mångfald krävs åtgärder för att motverka fragmentering och förlust av livsmiljöer. Skydd av skogar med höga naturvärden, naturvårdande skötsel samt det pågående arbetet med att förbättra miljöhänsynen vid avverkning är viktiga insatser vars värde ökar över tid.
 Ett rikt odlingslandskap	  Många arter och naturtyper saknar ännu gynnsam bevarandestatus. För dessa är utvecklingen fortsatt negativ. Omfattande insatser görs, men viktigast för att klara målet på lång sikt är att det även fortsättningsvis finns jordbruk i hela landet.
 Storslagen fjällmiljö	  Många intressen nyttjar fjällen, och behovet av att kartlägga och jämkna mellan dem är stort. Klimatförändringar och minskad hävd utgör hot mot det öppna fjällandskapets värden. Terrängkörning är ett växande problem. Mer kunskap och fler åtgärder behövs för fjällens kulturmiljö. Restaurering av fjällleder och utökade lavinprognoser är positivt för såväl friluftsliv som fjällsäkerhet.
 God bebyggd miljö	  Utvecklingen mot en hållbar bebyggelsestruktur är den största utmaningen. Många kommuner och städer går mot en mer uttalad helhetssyn på stadsutvecklingen och satsar på bilfria transporter som kollektivtrafik, cykel och gång. Byggsektorn har tagit flera initiativ för att hantera miljöpåverkan från byggnader ur ett livscykelperspektiv.
 Ett rikt växt- och djurliv	  Många arter och naturtyper riskerar att försvinna och ekosystem att utarmas. Främmande arter fortsätter att öka. Större hänsyn behövs när resurser nyttjas, liksom ökat skydd och bättre skötsel av naturmiljöer. Styrmedel saknas eller tillämpas inte, vilket leder till att biologisk mångfald och ekosystemtjänster inte bevaras på sikt. Ökade medel har möjliggjort ytterligare insatser för skydd och skötsel.

 JA: Miljökvalitetsmålet nås med i dag beslutade styrmedel och med åtgärder genomförda före 2020.
 NÄRA: Miljökvalitetsmålet är nära att nås. Det finns i dag planerade styrmedel som beslutas före 2020.
 NEJ: Det är inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020 med i dag beslutade eller planerade styrmedel.

 POSITIV: Utvecklingen i miljön är positiv.
 NEUTRAL: Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön.
 NEGATIV: Utvecklingen i miljön är negativ.
 OKLAR: Tillräckliga underlag för bedömning av utvecklingen i miljön saknas.

# Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019

En sammanfattning



Miljömålen beslutades av Sveriges riksdag år 1999 och har sedan dess varit riktmärken för det svenska miljöarbetet. Vart fjärde år görs en fördjupad utvärdering av förutsättningarna att nå miljömålen.

Utvärderingen är en kontrollstation som visar hur miljön mår, hur arbetet för att nå miljömålen går och vad som behöver göras.

Detta är en sammanfattning av de viktigaste slutsatserna och förslagen från den senaste fördjupade utvärderingen, som överlämnades till regeringen i januari 2019. Om du vill läsa mer om den fördjupade utvärderingen finns flera rapporter att läsa och ladda ner gratis på Naturvårdsverkets webbplats och på [sverigemiljomal.se](http://sverigemiljomal.se).

